

Hanna Stypulkowska-Misiurewicz

WŁADYSŁAW BIEGAŃSKI MD (1857-1917)

DR MED. WŁADYSŁAW BIEGAŃSKI (1857-1917)

In the centenary of his death has been nominated as the personality of the 2017 year
Patron roku 2017 z okazji stulecia śmierci

National Institute of Public Health - National Institute of Hygiene
Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego- Państwowy Zakład Higieny

---

“The medicine was born from misfortune and her godparents were charity and compassion. Without philanthropy the medical profession would be only the most common, and perhaps even the most abominable trade.”

W. Biegański: Thoughts and aphorisms on the medical ethics (1).

„Medycyna urodziła się z niedoli, a jej rodzicami chrzestnymi były miłosierdzie i współczucie. Bez pierwiastka filantropijnego medycyna byłaby najpospolitszym, a może wstrętnym nawet rzemiosłem”.

W. Biegański –Myśli i aforyzmy o etyce lekarskiej (cyt.wg.1)

ABSTRACT

Dr W. Biegański was an eminent doctor of internal medicine mostly the acute infectious diseases and tuberculosis, he was scientist doing the research on the origin of the diseases and on the medical ethics, but more he was also a social activist taking care on the public health of the society in his time still living under the Russian rule. W. Biegański living on the XIX/XX century in small provincial town, grace to his knowledge, self education and energy created the important scientific center in the municipal small hospital. His philosophic works and especially knowledge published under the shape of aphorisms on the medical ethics were several time published still after his death. The century of the death of Dr W. Biegański the Senat of RP, the Higher Chamber of the Polish Parliament, celebrated by nominating him as one of the eminent persons for the year 2017.

This publication was prepared to memorize the achievements of a medical doctor, scientists and social Dr W. Biegański activists, that can be jugged as the precursor of the public health activist, and whose philosophical findings are still worth to be remember.

Key words: *Dr W. Biegański, The Medical Society at Czestochowa, medical ethics*

STRESZCZENIE

Dr med. Władysław Biegański był wybitnym lekarzem, m.in. chorób zakaźnych, badaczem, etykiem i społecznikiem zajmującym się zdrowiem publicznym społeczeństwa w mieście jeszcze pod zaboru rosyjskim Na przełomie XIX i XX wieku szpital miejski w Częstochowie, małym wówczas prowincjonalnym mieście uczynił ośrodkiem naukowym Opublikował szereg prac naukowych dotyczących medycyny, a również filozofii w tym aforyzmy dotyczące etyki lekarskiej, które były i nadal są dyskutowane. W stuletnią rocznicę śmierci Dr W. Biegańskiego Senat R.P. uczcił przyjmując Go za jednego z patronów roku 2017.

Celem niniejszego opracowania jest przypomnienie sylwetki i dokonań lekarza, człowieka nauki i społecznika, którego poglądy filozoficzne są warte przypomnienia.

Słowa kluczowe: *W.Biegański, Częstochowskie Towarzystwo Lekarskie, filozofia medycyny*

Nomination by the Senate of RP for Dr W. Biegański as the personality of the year 2017 in the centenary of his death is connected with growing demand for social discussion on the ethical principles in the medical service. Dr W. Biegański is not a forgotten personality; his name was given to the several hospitals and schools in Poland and more to the streets and places. But his doings and his principles about which he writes and published needs to be still memorized.

As he has written: the aim of medical activity is the help to humans in need by curing and prevent the misery as is the illness”(1).

This, the most important aim of all activity for amelioration of health is often overlooked from the awareness of the society, the peoples overworked, always in motion, thinking of their own problems and own interest. The economy became deciding about all activity for health protection in spite of more and more wonderful technical possibilities. The wealthy population is working for their own aim the as is now own happiness and not the common and not the help for humans in the need. W Biegański is also writing about the need that all persons engage in the help of others and so all persons involved in all medical professions should be respected as well as all those to whom the help is distributed., that means to all the patients.

W. Biegański all his thoughts wrote and published in numerous polish medical news papers in spite that he was only provincial doctor, living and working in small town as in that time was Częstochowa in that time, in turn of the XIX/XX century, still under the Russian domination.

Professional education (2,3)

Dr. W. Biegański has been studying all his life. He was graduated from the medical department and that of philosophy at the Russian Imperial University in Warsaw. He got the prize for the dissertation on the comparison of the ideas of two important philosophers: the Englishman J.Locke, the materialist and G.W.Leibnitz, the German idealist but also the mathematician. The study influenced his own outlook on the world that he was developing, published and presented in several publications ,most of them published in the last days of his life.

He started with his professional work as a medical country doctor deep in the Russia in Kłyńia , Kułaga district, in 1881-1882. But later he decided to continue the clinical study in Berlin and Prague where he was able to learn more on the recently developed medical knowledge. He was strongly impressed with the achievements of hygiene that he could study visiting the Hygiene Exhibition in Berlin His impressions he described in several publications in polish medical papers, as he wanted to inform the doctors in Poland about the progress on that field( ).

Mianowanie przez Senat R.P Władysława Biegańskiego, patronem roku 2017 jest nie bez przyczyny wobec narastającej potrzeby społecznej dyskusji nad zasadami etyki , które powinny obowiązywać, a w szczególności zasadami etyki, których powinno się przestrzegać w opiece zdrowotnej. W Biegański nie jest postacią zapomnianą; jego imieniem nazwano szpitale i szkoły w Polsce,

a nawet ulice i place Jego sylwetka , Jego dokonania, przemyślenia i głoszone zasady nadal wymagają przypomnienia wobec aktualnie wszechpotężnej ekonomii i mediów szukających sensacji w nagłośnianiu błędów i potknięć lekarskich.

W. Biegański uważał że celem działań medycznych jest pomoc człowiekowi w potrzebie poprzez leczenie i zapobieganie nieszczęściu jakim jest choroba. (1)

Ten cel nadrzędny poprawy zdrowia umyka ze świadomości społeczeństwa, ludzi przepracowanych, zabieganych, zajętych własnymi problemami i własnym interesem. Ekonomia decyduje o działaniach w ochronie zdrowia, i technika stwarzająca coraz nowe wspaniałe możliwości, a przede wszystkim cel życia, jakim jest dbanie o własne szczęście, a nie o wspólne i o pomoc człowiekowi w potrzebie. W Biegański przypomina również o szacunku, którym powinno się otaczać tych wszystkich zaangażowanych w udzielanie pomocy, a więc obejmujących aktualnie wszystkie zawody medyczne jak i tych, którym pomoc jest udzielana, a więc pacjentom.

W. Biegański swoje przemyślenia spisywał i publikował w licznych polskich czasopismach lekarskich ,pomimo, że był tylko prowincjonalnym lekarzem w XIX- wiecznej Częstochowie, jeszcze pod zaborem rosyjskim.

Przygotowanie zawodowe

Dr W. Biegański pogłębiał wiedzę lekarską i filozoficzną przez całe życie począwszy od szkoły średniej, studiów zawodowych na Wydziale Lekarskim, a również na Wydziale Filozofii Cesarskiego Uniwersytety w Warszawie., Te ostatnie zakończone wyróżnioną na konkursie pracą na temat poglądów dwóch ważnych filozofów angielskiego J. Locke’a materialisty i niemieckiego, również matematyka ,G.W. Leibniza, p.t .”Porównanie nauki o ideach Locke’a i Leibniza” . Studia miały wpływ na Jego światopogląd rozwijany i przedstawiany w szeregu publikacjach, zwłaszcza tych powstałych pod koniec Jego życia. W. Biegański po dyplomie był lekarzem ziemskim w Kłyńi w guberni kałuskiej na terenie Rosji w latach 1881-1882 .Powrócił i wiedzę medyczną pogłębiał w Berlinie i w Pradze. Odbił staż kliniczny w Berlinie, gdzie zapoznawał się z nowościami medycznymi w dziedzinie kliniki. Rewelacją była odwiedzana przez niego Wystawa Higieny w Berlinie. Swoje wrażenia opisał w szeregu publikacjach dzieląc się zdobytą wiedzą z lekarzami polskimi (7). Od 1883

W. BIEGAŃSKI – CLINICAL DOCTOR AND GENERAL PRACTITIONER

W. Biegański was a general practitioner working on the field of internal medicine, mostly treating tuberculosis and acute infectious diseases, very frequent in that time in the urban population. But he was also a hospital and municipal doctor, he was head of internal medicine department and the director of the municipal hospital under the name of the Virgin Mary located in the middle of the town on the main street. He organized the modern diagnostic laboratory and the microbiological one for the hospital. The diagnosis of the diseases based on laboratory findings was the opportunity for a research work on the diseases treated in the hospital. He published a lot about his findings and opinion.(5) Some publications were concerned the methodology of diagnosis and about the prognosis for the patients. He was the author of the terminology – praevisionism: he thought that the diagnosis of the disease should also include the prognosis of the later development of the disease and the final result for this patient.

He was also employed as a general doctor for the staff members of the Warsaw –Vienna Railways Company , he was also a doctor for the staff in he French manufacture “La Tchenstochovienne” and that of the Motte’s ones, the enterprises built on the Russian territory near that of the German and Austrians ones . He treated not only the workers but also theirs family. He learn a lot about their living conditions and that knowledge was the subject of his research on the connection of the living condition with the origin of the disease and it development.(9)

W. BIEGAŃSKI AS SOCIAL AND PUBLIC HEALTH ACTIVIST

W. Biegański not only diagnosed and treated patients but he was acting on theirs social problems connected with health so he may be considered as one of the first precursors of public health.: as his patients were mostly ill on tuberculosis or some acute infectious diseases connected with living conditions.(10, 11)) His idea about the origin of these diseases were both the activity of infectious agent from human contacts but also the ‘miasma’ of environment in which the patients is living. W. Biegański was active teaching the modern ideas concerned the protection from infections by observations the modern in that time hygienic measures. All what he himself had learned when he visited the Hygiene Exhibition in Berlin(7).

As he was treating not only the industrial workers but also their families he demonstrated that the very poor living condition were the origin of often fatal diseases. What he had learned by studying and his own thoughts and ideas,

pracował w Częstochowie. Wiedzę swą i współpracowników rozwijał, analizując przypadki chorobowe w oparciu o wyniki badań laboratoryjnych i dyskusję w kołach samokształceniowych, prenumerując i czytając pisma lekarskie i wydawane wówczas książki Na łamach czasopism dyskutował z publikowanymi w nich opiniami ogłaszanymi przez różne autorytety.

DZIAŁALNOŚĆ LECZNICZA

W. Biegański miał szerokie pole do działania: był lekarzem praktykującym w zakresie chorób wewnętrznych, głównie chorób zakaźnych i gruźlicy, lekarzem szpitalnym i miejskim, ordynatorem oddziału, a później również dyrektorem szpitala miejskiego pod wezwaniem N. M. Panny, w centrum Częstochowy. W szpitalu wprowadzał nowoczesne metody diagnostyki; zorganizował m.in. pracownię diagnostyczną i pracownię bakteriologiczną, co nie tylko pogłębiało jego wiedzę, ale umożliwiało prowadzenie badań naukowych nad chorobami osób leczonych w szpitalu. Wiedzę na temat ostrych chorób zakaźnych opublikował w formie wykładów w Gazecie Lekarskiej w latach 1900-1991(4). Publikował rozważania dotyczące metodologii rozpoznania choroby i prognozowania dalszych losów chorego. Ukuł termin **prewidyzmu**: tzn. uważał, że rozpoznanie istoty zachorowania ma prowadzić do przewidywania jej przebiegu i zejścia. Dodatkowo pracował jako lekarz na kolei warszawsko-wiedeńskiej, pełnił funkcję lekarza fabrycznego w wielkich wówczas zakładach pracy, francuskich tkalniach „La Częstochovienne” i Motte (3), powstających na terenach przygranicznych trzech zaborów. Leczył pracowników, a również ich rodziny. Wykazywał, wpływ złych warunków bytowania na powstawanie chorób i ich przebieg.(9).

DZIAŁALNOŚĆ SPOŁECZNA W ZAKRESIE ZDROWIA PUBLICZNEGO

Jako lekarz leczył, a jako aktywnie działający społecznik może być uważany za jednego z prekursorów zdrowia publicznego zajmując się chorymi , zwłaszcza chorymi na ostre choroby zakaźne i gruźlicę. Poglady doktora. Biegańskiego dotyczyły zarówno czynnika zakaźnego, pochodzącego od chorego człowieka, jak i t. zw.” Miazmatów” „pochodzących ze środowiska. Działał aktywnie głosząc wiedzę o zapobieganiu chorobom przez wprowadzanie najnowszych wówczas osiągnięć higieny . Wiedzę o nich nabył w ramach stażu w Berlinie m.in. na Wystawie Higieny i przekazywał w szeregu artykułach publikowanych w polskich czasopismach medycznych .. Chociaż był lekarzem chorób wewnętrznych, do których należały bardzo często występujące choroby zakaźne, jest uważany za prekursora w kilku dziedzinach medycyny, w tym neurologii, kardiologii i ortopedii. Badania naukowe prowadzone w szpital-

he published in medical journals. He was the author of the 132 publications on medical and philosophical subjects. He worked mostly on internal medicine cases, but he is also considered as a precursor of several medical subjects as neurology, cardiology and orthopedic and others. His publications concerned the description of the cases and the descriptions of the several scientific works concerned the cases treated in the hospital and examined in diagnostic and microbiological laboratory. He discussed his opinion with opinion of several medical authorities publishing in medical papers. So sometimes he was called: as "the professor without a chair"

THE PHILOSOPHICAL ACTIVITY

The clinical works of the Dr W. Biegański although really valuable in the time, there were published, but up to today they conserved only the historical meaning often as the precursors of some medical activity. His philosophical publications, most of them written in the last days of his life, are still considered valuable and the subject and thesis are still discussed (12) The most valuable are his works concerned deontology that means the medical ethics. Their value is still the base for discussion that perhaps will be considered during the scientific session organized by Polish Medical Association in Częstochowa in April 2017. The value of Dr W. Biegański opinion for all who are concerned with human health. It will be taken into consideration that patient should be treated not only as some one he has to obtain the benefits for his charges but also the staff should fight to be considered as a service who have to do only what was ordered, the service that has be demanded by administration working for profit in the business of health.

W. Biegański thoughts and ideas are discussed and cited in many different medial meetings and conferences. He is well known not only in Częstochowa, in the town he worked and spend his life., but he remain the memory of the follower as an example of a great doctor, the great as his remains are considered, the scientific publications and what he organized on the field of associations medical not medical. The following new generations of medical workers not only doctors cited, considered and repeated his thoughts and his ideas.

W. BIEGAŃSKI

– SOCIAL AND SCIENTIFIC ACTIVITY

He was one of the founders of Czestochowa Medical Association (1901), when agreement of Russian Authority has been obtained, organized from already existing cercles for self education of medical doctors and pharmaceutics.(6) The Association remained and is still active in organization of super regional meetings on the progress of medical sciences inviting the eminent medical authorities as the speakers, polish and foreign working.

nych pracowniach dlagnostycznej i mikrobiologicznej stały na tak wysokim poziomie, że porównywano je z wynikami badań szpitali w ośrodkach akademickich, publikowanymi w polskich czasopismach lekarskich Publikacje dotyczyły opisu przypadków z różnych dziedzin medycyny. Ogółem Dr Biegański ogłosił drukiem 132 prace z różnych dziedzin medycyny i filozofii. O możliwości i wartości prac naukowych prowadzonych na tzw. prowincji pisał w Krytyce lekarskiej (5).

PRACE FILOZOFICZNE

Prace kliniczne choć bardzo interesujące, otworzyły nowe dziedziny medycyny jak neurologia, kardiologia ortopedia i dziś mają znaczenie historyczne.

Natomiast nieprzemijającą wartość mają publikacje filozoficzne doktora Biegańskiego, powstałe w ostatnim okresie życia. Największą popularność osiągnęły i najwięcej były cytowane Jego aforyzmy, wielokrotnie wydawane również po jego śmierci. W nich w krótkiej, błyskotliwej formie przekazał swoją mądrość płynącą z filozoficznych rozważań i przemyśleń. Nieprzemijające znaczenie mają również prace dotyczące **deontologii, czyli etyki lekarskiej**. Czy i jaką dziś mają dla nas wartość wymaga zastanowienia się i ewentualnej. dyskusji. Czy jego przemyślenia są nadal aktualne dla wszystkich, którzy zajmują się zdrowiem człowieka? Tezy głoszone przez W. Biegańskiego są nadal przytaczane i dyskutowane m.in. w ostatnio opublikowanych rozważaniach (12). Nadal ważne jest przypominanie, aby pacjent nie był tylko rozumiany jako świadczeniobiorca, odbiorca „świadczenia -”, aby w chorym dostrzegano człowieka w potrzebie, oraz by pracownicy ochrony czy służby zdrowia sami nie pozwolili się traktować jako tylko służba wykonawcza zleceń, świadczeniodawców, dla których najważniejsze jest wykonywanie zleceń dla zaspokojenia wymagań administracji działającej w ramach biznesu zdrowia, a doceniali i umieli przedstawiać wagę swojej pracy.

Myśli W. Biegańskiego są przywoływane i cytowane w trakcie różnych spotkań i konferencji lekarskich. W. Biegański jest wspominany nie tylko w mieście, w którym działał - w Częstochowie, ale pozostał na trwale w pamięci potomnych jako przykład wielkiego lekarza, wielkiego tym, co pozostało jako Jego spuścizna naukowa i organizacyjna, która stała się impulsem dla wielu pokoleń lekarzy, który przytaczali Jego myśli i próbowali wzajemnie podtrzymywać się w kontynuowaniu Jego idei.

DZIAŁALNOŚĆ SPOŁECZNA I EDUKACYJNA

Był jednym z założycieli Częstochowskiego Towarzystwa Lekarskiego (1901), które, za zgodą władz

W. Biegański was also an initiator who achieved to create the territorial branch of Warsaw Hygienic Society and he was one of the founders the Hygiene Museum in Czestochowa. The Museum propagated the hygienic measures to fight and protect the humans from the infectious diseases that were so frequent in the urban population, especially tuberculosis but also the other infectious diseases described in his publications and his lectures dedicated to the Jagiellonian University in Cracow (7).

He was also one of founders of the Society of Charity for Christians and he was the first chairman of it(1899-1901). Also the Society of Charity for Juice were found, important to fight against so frequent cases of tuberculosis among the poor .

He was also an initiator and first chairman of the Society for Promotion of Knowledge of the Czestochowa branch of Polish Tourism Association (1908-1909).

W. Biegański was a honorary member of several medical regional society: the Lublinian, the Radomian, Vilnius, Cracowian and Warsaw ones. He died the 20 January the 1917 in Czestochowa and was buried on the Kule cemetery (3)

Mieczysława Biegańska (1866-1954) his wife undertaken the task to describe and published about her husband achievements' After Dr W. Biegański death she was involved in the creation (with S.Biernacki) his husband memorial Municipal Library with the books she donated as the heritage of her husband. After the Second World War the 1200 books from her husband private library she still donated to the Special Collection of Main Medical Library in Warsaw. She prepared for publications "The thoughts and Aphorisms about the medical ethics" mostly cited and several time republished even in the lat time(8).

The memory of the eminent doctor still remain mostly in Czestochowa: among the members of Czestochowa Medical Society and is preserved by the chairmen of the Society as Dr Rożkowski ,Dr Stanisław Gawrychowski, and last but not the least Dr Beata Zawadowicz , The most central place in Czestochowa is now named as the Dr W. Biegański Place and his statue in bronze is sitting on the bench vis-à-vis Municipal Library named W. Biegański Library. The visual symbols have to not only memorized the Dr W. Biegański but to direct the passerby person towards his scientific and philosophic achievements, as even this year a conference will be organized to discuss his findings as well the new book discussing problems and development the medical ethics has been published (12).

carskich, utworzono z wcześniej już działających kółek samokształceniowych lekarzy i farmaceutów. Często-chowskie Towarzystwo Lekarskie działa nadal aktyw-nie organizując spotkania również ponadregionalne z udziałem wykładowców, wybitnych przedstawicieli polskiej nauki, a czasem również osób przybyłych z za-granicy. Ponadto W. Biegański, był inicjatorem, który doprowadził do utworzenia w Czestochowie oddziału terenowego Warszawskiego Towarzystwa Higienicz-nego i przyczynił się do powstania w 1905 Muzeum Higieny w którym popularyzowano zasady higieny, niezbędne dla zwalczania, zapobiegania szerzenia się bardzo rozpowszechnionej gruźlicy (10), ale i in-nych i ostrych chorób zakaźnych (11),o których pisał w swoich wykładach dedykowanych Uniwersytetowi Jagiellońskiemu (7). Ponadto byłjednym z założycieli i pierwszym prezesem Towarzystwa Dobroczynności dla Chrześcijan(1899-1901) oraz inicjatorem i pierw-szym prezesem Oddziału Czestochowskiego Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego.(3)

Był członkiem honorowym szeregu Polskich To-warzystw Lekarskich regionalnych utworzonych nie tylko pod zaborem rosyjskim: Lubelskiego, Radom-skiego, Wileńskiego, Krakowskiego, Warszawskiego. Zmarł 29.I.1917 r. w Czestochowie i został pochowa-ny na cmentarzu Kule (3).

Opracowania spuścizny dokonała jego małżonka. Mieczysława Biegańska, osoba nieprzeciętna, dzia-łaczka społeczna i oświatowa. W Jej domu odbywały się spotkania naukowe, a jeszcze po II Wojnie Świa-towej przekazała do zbiorów specjalnych Głównej Bibliotek Lekarskiej 1200 tomów i pamiątek pozosta-wionych przez Dr W. Biegańskiego.

Pamięć o działaniach W. Biegańskiego była pod-trzymywana przez członków Lekarskiego Towarzy-stwa Czestochowskiego i kolejnych prezesów jak dr Rożkowski(3), dr Stanisław Gawrychowski i dr Beata Zawadowicz. W Czestochowie plac w centrum miasta jest imienia dr W. Biegańskiego, a naprzeciw Bibliote-ki Miejskiej też Jego imienia, której podarował swo-je zbiory umieszczono rzeźbę, Jego postać w brązie, siedząca na tak modnej obecnie ławeczce. Te symbole wizualne mają przypominać nie tylko o doktorze, ale ich celem jest ukierunkować myśli przechodniów na zajęcie się i pogłębianie Jego dorobku naukowego.

O nadal trwającej aktualności Jego myśli, do któ-rych odwoływali się i nadal odwołują różni autorzy, świadczą ukazujące się książki m.in. na temat rozwoju deontologii lekarskiej (12) i różne zapowiadane kon-ferencje.

REFERENCES

1. Gawrychowski S, Gawrychowski J: Władysław Biegański życie i praca, wyd. Medipage, Warszawa 2015
2. Wyględowski M.; Almanach Lekarzy Częstochowy, wyd. OIL w Częstochowie, 2011, s.44-5
3. Sętowski J. Cmentarz Kule w Częstochowie. Przewodnik biograficzny, Częstochowskie Towarzystwo Naukowe, wyd. im. Stanisława Podobońskiego, Akademii im. Jana Długosza, Częstochowa 2005, s.32-3
4. Biegański W: Wykłady o Chorobach Zakaźnych Ostrych. T.1 i T.2, wyd. Gazety Lekarskiej Warszawa 1900 i 1901
5. Biegański W. O pracy naukowej lekarza prowincjonalnego. Krytyka Lekarska 1902;6 (3) :51.
6. Biegański W. O zadaniach towarzystw lekarskich prowincjonalnych. Czasopismo Lekarskie 1901,;3(10):337
7. Biegański W, Korespondencja z ‘Wystawy Higienicznej w Berlinie Gazeta Lekarska 1883,3(23):436;(28)527, (30)568.
8. Biegański W. Myśli i aforyzmy o etyce lekarskiej wyd,2, Częstochowa 1925;6 (3) :51.
9. Biegański E.; Opis sanitarny fabryki worków jutowych w „Błesznie”. Zdrowie 1889 ;(48):706-719 (49)759-766.
10. Biegański W: Gruźlica u Żydów, Czasopismo Lekarskie 1904; 6 (6):241
11. Biegański W: W sprawach profilaktyki osobistej w tyfusie wysypkowym: Medycyna, 1910,45(22), 481
12. Muldner – Niećkowski P. „Biegański, Kramsztyk i inni. O nowej etyce lekarskiej w XIX wieku w Warszawie,” Oficyna Wydawnicza Wolumen, Warszawa, 2016.

Otrzymano: 24.11.2016 r.

Zaakceptowano do publikacji: 13.02.2017 r.

Received: 24.11.2016

Accepted For publication: 13.02.2017

Adres do korespondencji:

Prof. dr hab. med. Hanna Stypułkowska-Misiurewicz

Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego

-Państwowy Zakład Higieny, ul. Chocimska 24

00-791 Warszawa.

e-mail: hstypulkowska@pzh.gov.pl